

De ontdekking van de Boekenbaai

Boekpromotie in de praktijk

Joeri Brands

Wat vooraf ging...

In mijn lagereschooltijd stond ik niet echt stil bij het lezen. Dat kon wel tof zijn en ik deed het ook wel redelijk vaak, maar het was bijvoorbeeld geen hobby van mij. Totdat ik in het zesde leerjaar terechtkwam. Juffrouw Mia las elk vrij moment voor uit een boek. De hele klas hing aan haar lippen en smeekte voor de volgende bladzijde. We vonden het best wel raar dat er aan ons nog werd voorgelezen, maar we stelden ons daar voor de rest geen vragen bij. En langzaam maar zeker kwam lezen in mijn hobbylijstje voor.

In mijn middelbare periode was ik te vergelijken met de legendarische hond van Pavlov, althans toch op het gebied van literatuur. De eerste jaren doorworstelde ik braaf de opgegeven werken, maar hield er toch hier en daar een rilling aan over. Bij sommige boeken beperkte die rilling zich nog tot mijn tenen. Maar las ik, zeg maar de *Vlaamsche Primitieven*, schoot die rilling vrolijk in mijn keel. Na een aantal jaren van datzelfde middelbaar kreeg ik al visioenen bij het horen van de literatuurlijst. Met die lijst onder de arm recycleerden we vrienden en anciens, en wat knip- en plakwerk later huppelden we, zwanger van een boekbespreking, de klas in. En vanaf het vierde middelbaar las ik geen enkel boek en had toch nog goede cijfers. De liefde voor het boek was... tiens, bestond dat toen nog?

Lourdes, Jeanne d'Arc... of Riet Jeurissen bijvoorbeeld. Want zij rekende in een mum van tijd af met al die jaren van Pavlovianse conditionering. Haar wondermiddel was voorlezen. Niet lang na mijn eerste schooldag als aspirant-onderwijzer begon ik kinder- en jeugdboeken te verslinden. En bij mijn eerste stapjes in de klas, tijdens mijn stages, liet ik kinderen zien dat lezen echt wel leuk kan zijn. Twee jaar en een berg kinderboeken later was mijn lees- en boekenplezier compleet en besloot ik een eindwerk te schrijven over leesbevordering in de klas. Ik werkte een twintigtal creatieve projecten uit om met kinderboeken te werken. Allemaal met hetzelfde doel: kinderen voor het boek te winnen.

EN NU VOOR ECHT!

EN TOCH EEN EINDWERK OVER LEESBEVORDERING?

Een gemotiveerde vrouw kan wonderen verrichten, kijk maar Bernadette van

Sinds 1998 geef ik les aan de vierde klas in Genk. Mijn praktijkervaring is wel niet zo groot, maar al die tijd sta in hetzelfde leerjaar en dat geeft mij wel de mogelijkheid mijn methode kritisch te bekijken en bij te schaven.

BOEKPLEZIER EN LEESPLEZIER

Luk Van Den Steen (1994) maakt een onderscheid tussen *boekplezier* en *leesplezier*. Met *boekplezier* bedoelt hij genieten van boeken in het algemeen; plezier in het echt zelf lezen noemt hij *leesplezier*. Die opdeling gebruik ik zelf ook. Bij mijn leerlingen is dat *boekplezier* niet vanzelfsprekend. Zij komen vooral uit de lagere sociale klasse waar het boekenaanbod vaak klein is. Sommigen van hen spreken thuis een andere taal. Veel kinderen voelen faalangst en prestatiedruk als ze moeten lezen. Ze hebben niet van boeken leren genieten omdat lezen in de vorige leerjaren vooral technisch benaderd werd; het moest zo snel mogelijk gaan en je moest er zoveel mogelijk van onthouden. Dan is er voor plezier geen plaats. Zo bouwden veel kinderen een torenhoge drempel op omtrent lezen.

En net zoals mijn lichtende voorbeelden gebruik ik voorlezen als hoofdwapen.

den gebruik ik voorlezen als hoofdwapen. Tijdens het voorlezen houd ik af en toe halt en geef ik de kinderen de kans om te reageren. Zo worden boeken een normaal gespreksonderwerp. Die pauze af en toe heeft nog voordelen: minder taalvaardige leerlingen krijgen een verklarend steuntje in de rug, en wie intussen over zijn *Pokémon*-collectie droomt, krijgt een nieuwe kans om weer te kunnen volgen. In de klas wordt er ook regelmatig gepraat over boeken. Ik vertel bijvoorbeeld wat ik een leuk boek vind, wat ik zag op de Boekenbeurs of wat ik de avond ervoor in bed heb gelezen. En daarna volgt er altijd wel een gesprek dat ik meestal afrond door een fragmentje uit een boek voor te lezen.

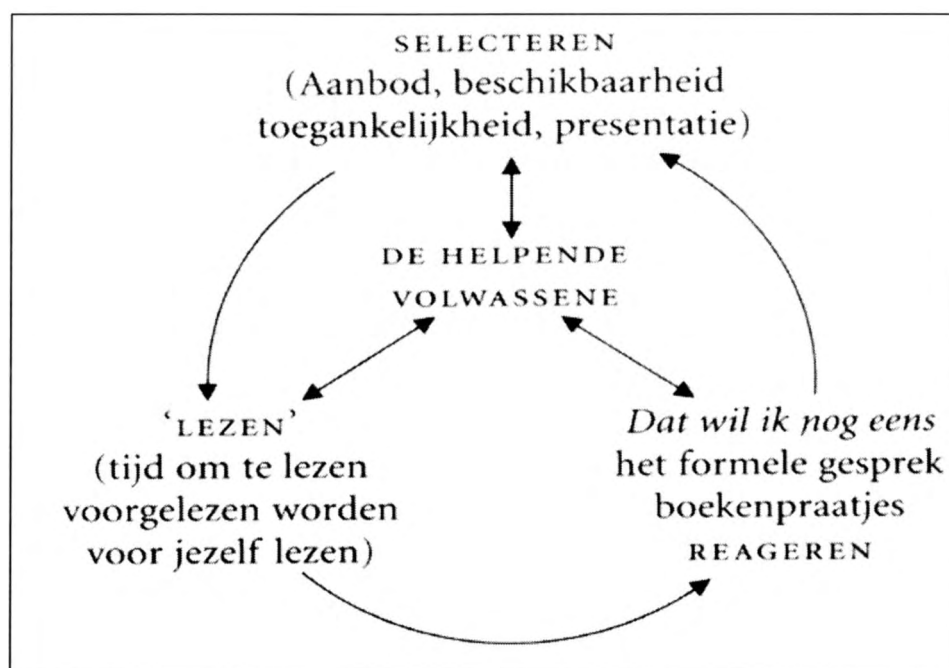
DE LEESOMGEVING

Na twee maanden zijn de kinderen klaar voor de volgende etappe: *leesplezier*. (Dat betekent natuurlijk niet dat we het *boekplezier* weer kunnen vergeten.) Vooraleer ik enkele projecten beschrijf, wil ik nog een heilige ten tonele voeren: Aidan Chambers. Hij liet in 1995 het boek *De leesomgeving* op de mensheid los. Hierin vertelt hij hoe je een leesomgeving kan scheppen om kinderen aan het lezen te krijgen. In een handig schema, de leescirkel, haalt hij vier elementen aan die belangrijk zijn in dat proces:

Je moet als volwassene zorgen voor een voldoende groot aanbod waaruit kinderen hun boeken kunnen selecteren.

- (1) Je moet als volwassene zorgen voor een voldoende groot aanbod waaruit kinderen hun boeken kunnen *selecteren*. Daarbij speelt de presentatie een belangrijke rol. Een boek in de klas zetten zonder verdere uitleg zal geen enkel kind aan het lezen zetten. En te moeilijke of te gemakkelijke boeken al evenmin.
- (2) Het *lezen* begint bij het bekijken van het boek en stopt wanneer je het weer opbergt. En in die tussentijd moet je ervoor zorgen dat het kind zoveel mogelijk positieve ervaringen verzamelt en opbouwt. Kinderen zullen alleen maar bezwijken voor boeken als ze de inspanningen van het lezen waard zijn.
- (3) "Of we ons daar nu bewust van zijn of niet, lezen maakt altijd iets los bij de lezer", zegt Aidan Chambers. Ieder heeft zijn manier van

Kinderen zullen alleen maar bezwijken voor boeken als ze de inspanningen van het lezen waard zijn.

De leescirkel (Uit: Chambers 1995)

reageren. Als we met kinderen werken, moeten we rekening houden met twee reacties. Ofwel wil het kind die ervaring herhalen door het boek te herlezen of andere boeken (eventueel van diezelfde schrijver) te gaan lezen. Ofwel kan het kind reageren door zijn ervaring uit te wisselen. Als het een aangename ervaring was, willen kinderen dat anderen die ervaring ook hebben.

- (4) De drie vorige punten leiden tot het vierde punt: de alomtegenwoordige *volwassene*. Helpen en begeleiden is een van de belangrijkste taken, maar volgens mij zet je kinderen het meest aan het lezen door het goede voorbeeld te geven.

Boekpromotie en meer bepaald leespromotie bouw ik in mijn klas verder op rond die leescirkel van Aidan Chambers.

DE BOEKENBAAI

In de maand november onthul ik de *Boekenbaai*. Op de kust van een miniatuurbaai worden boekendorpen gesticht: *Bibbergem*, *Lacheloo*, *Poëzie-op-den-berg*, *Weetjesburg*, enz. In elk dorp staan vlaggetjes die telkens een boek vertegenwoordigen; ze vermelden de titel en de auteur. De kinderen worden kapitein van een eigen scheepje en vervoeren zogenaamde vrachten (de vlaggetjes). Het vlaggetje wordt op het schip geprikt en het boek belandt in de schooltas, althans voor eventjes, laten we hopen. Wanneer het boek zijn werk heeft gedaan, brengt de kapitein het terug aan wal en gaat hij op zoek naar een nieuwe

Volgens mij zet je kinderen het meest aan het lezen door het goede voorbeeld te geven.

De Boekenbaai

vracht. Zoals het iedere goede kapitein betaamt, worden alle manoeuvres bijgehouden in een logboek.

Voor de boeken zorg ik zelf. Met de stedelijke bibliotheek heb ik afgesproken dat ik elke maand 30 boeken kan uitleenen (in mijn klas zitten 20 kinderen). Zo zorg ik ervoor dat de boeken van een goede kwaliteit zijn en dat het aanbod ruim is. Een kritiek hierop kan zijn dat leerlingen niet leren opzoeken in een bibliotheek. Maar daarvoor ga ik, als voorbereiding op een spreekbeurt, een namiddag met de kinderen naar de bibliotheek om de nodige informatie op verschillende manieren te verzamelen.

De voorbije maanden van boekplezier zijn ook nuttig geweest om een beeld te krijgen van elk kind, zowel op het gebied van niveau als op het gebied van interesse. Vanaf het moment dat de boeken in mijn klas liggen, ga ik met de meeste kinderen op zoek naar een boek om de kans op een positieve leeservaring zo groot mogelijk te maken.

Vanaf de *Boekenbaai*-introductie las ik wekelijks een boekenuurtje in. Kinderen vertellen dan over de ervaringen die zij met een bepaald boek hebben en lezen soms leuke

fragmenten voor. Mond-tot-mondreclame werkt, ook bij boekpromotie. Wanneer een boek te veel slechte ervaringen oplevert, wordt het vervangen door een ander boek.

Het hele *Boekenbaai*-project neemt veel tijd in beslag. Maar ik win de tijd terug omdat ik de aandacht die naar technisch lezen gaat, verminder. Daarenboven neemt dit project de prestatiedruk aanzienlijk weg en gaan de kinderen vlugger naar boeken grijpen. De overige projecten die in mijn klas aan bod komen, nemen doorgaans minder tijd in. Ik zal er enkele bondig samenvatten:

VERBEELDEN VAN BOEKEN

In dit project probeer ik kinderen een tekstfragment muzisch te laten verbeelden. Met beeld en geluid moeten ze in groepen de sfeer proberen weer te geven die een boek bij hen oproept. Gedurende twintig minuten moeten ze aan een kunstwerk werken, een collage maken of een gepaste soundtrack zoeken bij een fragment. Als de tijd om is, moeten ze een ander boek in een andere vorm uitwerken. Het is best om tekstfragmenten te kiezen die over een redelijk uitgesproken emotie vertellen; die zijn voor

kinderen gemakkelijker te herkennen. Zo haalde ik bijvoorbeeld fragmenten uit *Jubeltenen* van Rita Verschuur, *Water van zout* van Bettie Elias, *Zarah of de vogels komen terug uit het zuiden* van Dimitri Leue en *Een kaart in geheimschrift* van Els Gallin.

EEN SCHRIJVER IN DE KLAS

Elk jaar probeer ik één schrijver in de klas te krijgen. De voorbije jaren zijn Dimitri Leue en Joke van Leeuwen de kinderen komen warm maken voor het boek. Voor en na die dag wordt er op een gezellige manier rond de boeken van die schrijver gewerkt. We lezen de leukste fragmenten aan elkaar voor, maken cadeautjes voor de schrijver/ster, enz. We proberen ook leuke activiteiten te verzinnen voor op de dag zelf. Bij Joke van Leeuwen hebben we woorden uit een lettersoep gehaald (*lep*). Bij Dimitri Leue speelden de kinderen een ander einde aan zijn verhaal en kregen ze van hem een aantal acteertips. Mij is opgevallen dat kinderen – ook al hebben ze niet zoveel leeservaring – er de beste ervaringen aan overhouden als ze de dag mee organiseren.

BRIEVEN AAN NIEMAND ANDERS

In *Brieven aan niemand anders* en nog enkele andere boeken van Toon Tellegen schrijven dieren van de meest uiteenlopende grootte en kleuren brieven naar elkaar. Tijdens een knutselles worden er brievenbussen gemaakt en geschilderd (met dierenmotief). Elke week is er ergens een brievenles die ingeleid wordt door enkele verhaaltjes uit dit boek. In die les krijgen de kinderen de kans om brieven naar elkaar te schrijven: geheimen aan elkaar te vertellen, nieuwtjes uit te wisselen, af te spreken om te komen spelen,... en die te versluizen naar hun persoonlijk plekje in de klas, de brievenbus. Uiteraard geldt hier het briefgeheim. Handig ook om dingen naar de meester te schrijven die je normaal met knikkende knieën gaat zeggen.

FILOSOFEREN MET KINDEREN

De boeken van Toon Tellegen zijn doorgaans van een net iets te hoog niveau om ze te laten lezen door het vierde leerjaar. Ze lenen zich wel goed om te filosoferen: *heeft een tafel gevoelens of kunnen twee tafels van hetzelfde merk praten? kunnen dieren denken? wanneer noem je iets levend?...*

Joke van Leeuwen op bezoek

Collage n.a.v. een fragment uit 'Water van zout' van Bettie Elias

TOT BESLUIT

ENKELE PRINCIPES

- (1) Verban het woord 'moeten' (en alle vervoegingen ervan).
- (2) Lees voor en laat de kinderen genieten.
- (3) Laat een vraagteken achter: boekpromotie is anderen nieuwsgierig maken.
- (4) Stel je de vraag wat iemand moet doen om jou aan het lezen te krijgen.
- (5) Maak het leuk voor de kinderen. Als boekenlessen leuk zijn, worden boeken zelf ook leuk.
- (6) Maak het écht leuk voor jezelf, doe niet alsof het leuk is. Alleen écht enthousiasme werkt aanstekelijk.

EN DAN GAAT DE BEL...

Ziezo, ik heb mij helemaal blootgegeven. Als je toch nog vragen hebt, laat mij iets weten.

Joeri Brands
 Runkstersteenweg 55
 3500 Hasselt
 joesje@pi.be

Bibliografie

Chambers, Aidan: *De leesomgeving. Hoe volwassenen kinderen kunnen helpen van boeken te genieten*. Uitgeverij Querido, 1995.

Van Den Steen, Luk: Boekplezier en leesplezier, ook voor kinderen met taalproblemen. *VONK* 23/4 (maart-april 1994), p. 30-37.